Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeingskansliet.se

Ju2019/01525/L5

Yttrande över utkast till lagrådsremiss Ungdomsövervakning

Sammantaget avstyrker nämnden förslaget i dess nuvarande utformning såvitt gäller förordnanden i verkställighetsplanen om den dömdes skolgång.

Överklagandenämnden anser vidare att det bör övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet att

- begränsa möjligheten att i detalj besluta om innehållet i skolgången och
- göra det obligatoriskt att tillse att utbildning kommer till stånd för skolpliktiga barn.

I övrigt har nämnden inget att erinra mot förslaget.

Verkställighetsåtgärder i form av deltagande i utbildning inom skolväsendet

Överklagandenämnden delar den uppfattning som framförs i utkastet att det är önskvärt att beslut om inskränkning i rörelsefriheten inte begränsar den dömdes möjlighet att delta i sådan utbildning som denne har rätt till enligt skollagen (se även 2 kap. 18 § regeringsformen). Ett beslut där den dömde ungdomen åläggs att delta i undervisning innebär i praktiken att skolplikt åläggs personen även i de fall där eleven inte har en sådan plikt enligt skollagens bestämmelser.

De resonemang som förs i promemorian ger vid handen att åtgärder såsom deltagande i utbildning ska vara valbara för den verkställande myndigheten och inte obligatoriska (s. 52). Om den dömde omfattas av skolplikt, borde det enlig nämndens mening övervägas om det inte är lämpligare att det görs till ett obligatorium att besluta om att den unge ska fullgöra skolgången.

Verkställighetsåtgärder i form av särskilda arrangemang kring skolgången

Den föreslagna utformningen av 15 § 2 lagen om verkställighet av ungdomsövervakning avser bl.a. skolgång. Såvitt framgår av överväganden och författningskommentaren är avsikten att det framför allt är frågor om skyldighet att gå i skola som ska beslutas med stöd av bestämmelsen. Ordalydelsen av bestämmelsen är dock så vid att förslaget inte tydligt utesluter ställningstaganden om deltagande i t.ex. enskild undervisning, en särskild undervisningsgrupp eller andra åtgärder som utgör särskilt stöd enligt 3 kap. skollagen (2010:800) och därigenom beslutas inom ramen för ett åtgärdsprogram.

Särskilt stöd enligt skollagens bestämmelser avser en rätt för en elev att få tillgång till det stöd denne har rätt till för att få möjlighet att nå upp till de kunskapskrav som gäller för skolformen. I de obligatoriska skolformerna föreligger ett visst mått av tvång avseende beslutade åtgärder genom skolplikten. Överklagandenämnden anser att det är skulle vara olämpligt att införa en möjlighet att förordna om åtgärder, som i normalfallet skulle vara att anse som särskilt stöd, som en del av verkställigheten av en brottspåföljd.

Beslut om åtgärdsprogram, enskild undervisning, undervisning i särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång är överklagbara till överklagandenämnden. Genom den föreslagna ordningen kan det inte uteslutas att samma typ av åtgärder, och i vissa fall samma åtgärd, kan komma att prövas genom förvaltningsbesvär i två olika instanser. En sådan ordning är inte lämplig. Om förslaget genomförs i dess nuvarande utformning bör det särskilt regleras hur åtgärder i en verkställighetsplan förhåller sig till åtgärder i ett åtgärdsprogram.

Behovet av en kvalificerad utredning om behovet av särskilt stöd, möjligheterna till överklagande och det förhållandet att särskilt stöd är en rättighet för eleven medför sammantaget att det är olämpligt att inom ramen för en verkställighetsplan förordna om sådana åtgärder som vanligtvis beslutas inom ramen för ett åtgärdsprogram. Det skulle vara än mer olämpligt att ta ställning till i vilken skolform som den dömde ska gå, vid sidan av det regelverk som gäller för detta enligt skollagstiftningen. En annan sak är att förordna om att den dömde ska delta i sådan undervisning som redan har beslutats enligt skollagen. Det framstår inte heller som lämpligt att verkställighetsplanen i praktiken ska kunna innefatta ett beslut om skolplacering vid en viss skolenhet enligt t.ex. 10 kap. 30 § skollagen eller om den dömde ska gå i skola i en annan kommun än hemkommunen (jfr bl.a. 10 kap. 25 § skollagen), utan att något sådant beslut har fattats enligt skollagstiftningen.

Det bör dock påtalas att Överklagandenämnden har en begränsad möjlighet att inom ramen för ett remissvar uppmärksamma alla potentiella konflikter utifrån skollagens bestämmelser. Överklagandenämnden anser att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör övervägas särskilt hur beslut inom ramen för en verkställighetsplan förhåller sig till skollagens bestämmelser och den i grundlag stadgade rätten till utbildning.

Överklagandenämnden anser dock att de flesta gränsdragningssvårigheter och normkonflikter kan undvikas om möjligheterna att i detalj reglera vilka åtgärder och särskilda förutsättningar som ska gälla för den dömdes skolgång begränsas (jfr resonemanget på s. 85). Mot den bakgrunden bör det övervägas att begränsa bestämmelsen i 15 § 2 i den föreslagna nya lagen till att avse skyldigheten att gå i skola eller att delta i annan sysselsättning. Överklagandenämnden anser i det avseendet att det inte finns något behov av mer detaljerade förordnanden än att den dömde ges utrymme och skyldighet att delta i skolundervisning. Det bör sedan vara upp till skolan att, enligt skollagens bestämmelser, besluta om bl.a. stödåtgärder för eleven och andra åtgärder som det åligger skolan att besluta om enligt skollagen.

Skolornas beslutanderätt

Det framgår inte tydligt av utkastet men Överklagandenämnden tolkar bestämmelsen, i ljuset av de uttalande som görs, som att skolorna kan åläggas att utföra vissa åtgärder genom en verkställighetsplan (jfr det som sägs på s. 86 i utkastet om inslag som handhas av skolan).

Enligt skollagen är det rektorn vid en skolenhet som beslutar om exempelvis specialpedagogiska insatser. Förslaget skulle kunna innebära innebär ett väsentligt avsteg från detta. Det bör enligt nämndens mening övervägas ytterligare vad detta kan få för konsekvenser, exempelvis vad gäller skolans och rektors ansvar enligt skollagen och Skolinspektionens tillsyn.

Konsekvenser av förslaget

Förslaget om verkställighetsplaner skulle kunna få betydande konsekvenser för tillämpningen av skollagstiftningen. Såsom Överklagandenämnden uppfattar förslaget finns det få begränsningar vad gäller i vilken utsträckning den verkställande myndigheten får ålägga andra, företrädelsevis kommunala myndigheter att utföra olika åtgärder. Överklagandenämnden anser att konsekvensutredningen i utkastet inte belyser dessa frågor i tillräcklig omfattning.

I konsekvensutredningen nämns kostnader och inskränkningar i det kommunala självbestämmandet utifrån socialtjänstens verksamhet. Överklagandenämnden vill

påtala att förslaget, i sin nuvarande utformning, kan innebära kostnader och pålagor för kommunerna inom skolväsendets område. Inom skolväsendet förekommer även fristående huvudmän, vilka även de kan komma att åläggas kostnader och styrning i sin verksamhet genom en verkställighetsplan.

På Överklagandenämndens vägnar

Niklas Schüllerqvist

Yttrandet har beslutats av Niklas Schüllerqvist, ordförande i nämnden. Juristen Nisse Rosenlund Hedman har varit med vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.